



70-річчя члена-кореспондента НАН України М.Ю. ЄВТУШЕНКА

Микола Юрійович Євтушенко народився 1 січня 1943 р. в с. Степанівка на Сумщині в сім'ї колгоспника. Після закінчення у 1964 р. Шосткинського хіміко-технологічного технікуму відбував службу в лавах Радянської Армії, працював на заводі.

Протягом 1968–1973 рр. навчався на біологічному факультеті Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. У 1977 р. захистив кандидатську, а в 1985 р. – докторську дисертацію. Упродовж 1983–2000 рр. працював в Інституті гідробіології НАН України на посадах завідувача лабораторії проблем тепловодного рибництва, відділів водної токсикології, іхтіології, екології водойм. У 1985–1997 рр. Микола Юрійович був заступником директора з наукової роботи цього Інституту. Він очолює кафедру гідробіології Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП) з 2000 р.

Наукові інтереси М.Ю. Євтушенка охоплюють широкий спектр проблем гідроекології та екологічної фізіології і біохімії водних тварин. Використовуючи найсучасніші фізіолого-біохімічні методи (радіоактивних ізотопів, електрофорезу в поліакриламідному гелі, атомно-абсорбційної спектрофотометрії тощо), він досліджує механізми впливу факторів водного середовища на процеси життєдіяльності водних організмів та їх адаптації до екологічних умов такого середовища.

У роботах М.Ю. Євтушенка розкрито інтимні механізми дії різних концентрацій важких металів як основних забрудників водних екосистем України на інтенсивність і спрямованість метаболічних процесів в організмі риб, їх репродуктивну функцію, динаміку росту, життєдіяльність на різних стадіях ембріонального і постембріонального розвитку, продуктивні характеристики популяцій та ефективність природного і штучного відтворення.

Вивчено екологічний стан водойм-охолодників енергетичних об'єктів та перебіг метаболічних процесів в організмі риб,

що їх населяють, за комплексної дії природних і антропогенних чинників. Визначено біологічну роль вуглекислоти в екосистемі водойм різного типу та в процесах життєдіяльності водних тварин.

У рамках наукових проектів Національного космічного агентства України та міжнародної космічної програми, яку фінансувало NASA, М.Ю. Євтушенко виконав піонерні дослідження фізіологічного стану безхребетних організмів (олігохет) у нормі та за умов кліностакування.

Виняткове значення мають роботи Миколи Юрійовича з вивчення шляхів надходження, біотрансформації, біоакамуляції та механізму токсичної дії важких металів на організм водних тварин, а також процесів, які лежать в основі виведення важких металів з організму риб; розкриття особливостей та встановлення закономірностей перебігу метаболічних процесів в організмі водних тварин за їх адаптації до таких чинників водного середовища, як температура, рН, вуглекислота, мінералізація, нітрати, нітроти, важкі метали, макро- та мікроелементи.

Дослідження екологічного стану водних екосистем за умов впливу на них природних і антропогенних чинників є важливим напрямом у науковій діяльності М.Ю. Євтушенка. Він зробив значний внесок у розроблення перспективних планів поліпшення екологічного стану водойм, збереження в їхніх екосистемах біорізноманіття гідробіонтів, оптимізації екологічних умов для розвитку природної кормової бази і підвищення біо- та рибопродуктивності.

На основі вивчення екологічного стану водойм, забруднених радіонуклідами та важкими металами після аварії на ЧАЕС; особливостей введення рибництва у водоймах, забруднених радіоактивними та хімічними сполуками, Микола Юрійович підготував рекомендації щодо регулювання рівнів накопичення ^{137}Cs рибами у риборозплідних ставах. На прикладі р. Інгулець було з'ясовано особливості функціонування річкових екосистем за умов забруднення високомінералізованими водами та ди-

наміку процесів відновлення екосистеми після промивання русла ріки.

Цінними з теоретичного і практичного погляду є результати робіт М.Ю. Євтушенка, спрямованих на обґрунтування теоретичних основ створення системи біомоніторингу водойм різного типу із застосуванням гідробіологічних індикаторних організмів, мікробіологічних, іхтіологічних, морфометричних показників, морфологічних індексів, фізіолого-біохімічних біомаркерів. Під керівництвом Миколи Юрійовича протягом п'яти років проводили комплексні гідроекологічні дослідження Шацьких озер. Було встановлено тісний зв'язок між ступенем забруднення води різними поліюгантами (важкими металами, нафтопродуктами, СПАР, органічними речовинами) і показниками, які характеризують фізіологічний статус риб.

Як національний експерт М.Ю. Євтушенко був залучений до реалізації українсько-канадського та українсько-французького проектів з вивчення стану екосистем басейну Дніпра і дніпровських водосховищ, зокрема, він брав участь у розробленні Стратегічного плану дій з оздоровлення басейну Дніпра і дослідження впливу рибного господарства на біологічне різноманіття в басейні ріки. Ці результати мали істотне значення для програми зі створення уніфікованої бази гідробіологічних даних Дніпра та його водосховищ і оцінювання їх екологічного стану, яку було виконано під керівництвом Миколи Юрійовича.

М.Ю. Євтушенко був одним з ініціаторів та організаторів міжнародної екологічної експедиції «Голубий Дунай – 90». За її результатами здійснено комплексне оцінювання якості води й екологічного стану ріки. Поряд із цим Микола Юрійович вичерпно дослідив еколого-токсикологічну ситуацію Кілійської дельти Дунаю, о. Сасик та пониззя Дністра і Дністровського лиману.

М.Ю. Євтушенко є автором і співавтором 387 наукових праць, у тому числі 18 монографій. Він підготував одного доктора і 10 кандидатів наук, велику кількість магістрів, спеціалістів і бакалаврів; є науковим керівником аспіранта.

Микола Юрійович входить до складу Експертної ради ДАК України; секції Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки; спеціалізованої ради із захисту дисертацій Інституту гідробіології НАН України. Він плідно працює в редколегіях міжнародного «Гидробиологического журнала», «Наукового вісника НУБіП України» і фахового видання «Рибогосподарська наука України».

За заслуги у розвитку науки і техніки, а також агропромислового комплексу України,

особистий внесок у підготовку наукових кадрів, досягнення у навчальній і виховній роботі М.Ю. Євтушенка нагороджено Почесними грамотами Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, нагрудними знаками «Відмінник освіти України» і «Петро Могила».

Наукова спільнота, колектив НУБіП України, учні і друзі щиро вітають Миколу Юрійовича з ювілеєм і зичать йому міцного здоров'я, оптимізму і спокою в усіх життєвих ситуаціях, нових наукових здобутків і талановитих учнів.